

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT.

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM
DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET
TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATE-
RIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO
AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;
DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS,
STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE,
LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆ-
SERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS. ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO,
QUIQVE NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM
OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM
IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE
PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS V

S. IGNATIUS, S. POLYCARPUS, PONTIFICES ROMANI SÆCULI II, S. MELITO SARDENSIS; ALII.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208

—
1894

ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ (28.)

ECCLESIAE SMYRNENSIS

DE

MARTYRIO SANCTI POLYCARPI

EPISTOLA CIRCULARIS

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἡ παροικοῦσα Σμύρναν (29), τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ ἐν Φιλομηλίῳ (30), καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας παροικίαις (31). Ἐλεος, εἰρήνη καὶ ἀγάπη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθεῖη.

Ecclesia Dei quæ Smyrnæ peregrinatur, Ecclesie Dei quæ Philomelii peregrinatur, et omnibus ubique terrarum sanctæ et catholicæ Ecclesie paræciis: misericordia, pax et charitas a Deo Patre et Domino nostro Jesu Christo multiplicetur.

I. De martyrio Polycarpi et sociorum scribimus.

Ἐγράψαμεν ὑμῖν, ἀδελφοί, τὰ κατὰ τοὺς μαρτυρήσαντας, καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅστις ὡσπερ ἐπισφραγίσας τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν διωγμὸν. Σχεδὸν γὰρ πάντα τὰ προάγοντα ἐγένετο, ἵνα ἡμῖν ὁ Κύριος ἄνωθεν ἐπιδείξῃ τὸ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον μαρτύριον. Περιέμενε γὰρ, ἵνα παραδοθῆ, ὡς καὶ ὁ Κύριος, ἵνα μιμηταὶ ἡμεῖς αὐτοῦ γενώμεθα, μὴ μόνον σκοποῦντες τὸ καθ' ἑαυτοῦς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τοὺς πέλας. Ἀγάπης γὰρ ἀληθοῦς καὶ βεβαίας ἐστίν, μὴ μόνον ἑαυτὸν θέλειν σώζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς.

Scripsimus vobis, fratres, de martyribus et de beato Polycarpo, qui martyrio suo, velut signaculo quodam, persecutioni finem imposuit. Fere enim cuncta, quæ præcesserunt, ideo evenerunt, ut nobis Dominus desuper ostenderet martyrium, Evangelio congruum. Expectavit enim tradi, sicut et Dominus, ut et nos ipsius essemus imitatores, non solum nostra considerantes, sed et ea, quæ ad proximos pertinent. Charitatis enim veræ ac solidæ est, non modo se ipsum velle servari, sed etiam omnes fratres.

II. Martyrum mira constantia.

Μακάρια μὲν οὖν καὶ γενναῖα τὰ μαρτύρια πάντα τὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γεγονότα. Δεῖ γὰρ (23) εὐλαδέστερους ἡμᾶς ὑπάρχοντας, τῷ Θεῷ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν ἀνατιθέναι (33). (34) Τὸ γὰρ γενναῖον αὐτῶν

Beata et generosa fuerunt cuncta martyria, quæ juxta voluntatem Dei evenerunt. Cum enim nos religiosiores simus, Deo omnium rerum potestatem ascribamus oportet. Quis enim generosita-

(28) Cfr. Neander, *Kirchen Gesch.* t. I, p. 107, sqq. et Euseb. *Hist. eccl.* lib. iv, c. 15.

(29) Vide quæ ad epist. i Clem. *ad Corinth.* c. 1, not. 3 adnotavimus.

(30) Ita legendum cum cod. Vindob., cum vet. int. et Euseb. *Histor. eccl.* iv, 15. Reliqui codd. Φιλοδηλίᾳ, Jac. Philomelium est urbs Phrygiæ.

(31) Cfr. Ign. *ad Smyrn.* c. 8.

(32) Ita Jacobsonus e codice Vindob. Male Editi:

καὶ γὰρ, sensu plane nullo. Cotelarius e conjectura χρῆ ad oram libri posuerat. Sensus est: « Cum Dei voluntate omnia regantur, etiam Polycarpus et socii juxta divinam voluntatem martyrio sunt coronati. »

(33) Ita Jacobsonus, qui multis locis textum e codice Vindobonensi emendavit.

(34) Probatum nunc, quod initio capitis dictum est, martyria illa fuisse beata et generosa.

tem eorum et patientiam et erga Dominum charitatem non admiretur. qui flagellis adeo lacerati, ut ad intimas usque venas et arterias corporis structura cerneretur, tamen sustinuerunt; ita, ut etiam astantes miserarentur et plangerent, ipsi vero eo fortitudinis venirent, ut nemo illorum neque murmuraret neque ingemisceret, omnibus ostendentes, quod martyres Christi hora ista qua torquebantur, extra carnem fuerint, aut potius, quod Dominus assistens cum ipsis esset collocutus? Atque ad Christi gratiam attendentes mundana tormenta spernebant, unius horæ spatio se ab æterna pœna redimentes. Frigidusque ipsis videbatur ignis crudelium carnificum. Præ oculis enim habebant fugam illius ignis, qui æternus est et nunquam exstinguetur, et oculis cordis respiciebant ad ea bona, quæ reseruantur sustentibus, « quæ nec auris audivit nec oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt ⁷, » quæ vero a Domino monstrata sunt iis, utpote qui non homines amplius, sed jam angeli essent. Similiter qui ad bestias erant condemnati, graves cruciatus pertulerunt, super murices prostrati, variisque aliis tormentis excruciiati, ut, si fieri potuisset, tyrannus eos assiduitate supplicii ad negationem Christi addaxisset.

III. Germanici constantia. Polycarpi mors postulatur.

Multa enim adversus illos diabolus machinatus est. Sed gratia sit Deo; nam neminem iste vincere potuit. Fortissimus enim Germanicus eorum timiditatem constantia sua corroboravit; quippe qui splendide cum bestiis pugnaverit. Nam cum proconsul eum flectere vellet diceretque, ut suam ipse ætatem miseraretur, ille bestiam ultro ad se attraxit eique vim intulit, cupiens velocius ex injusta et iniqua illorum hominum vita effugere. Exinde autem universa multitudo, fortitudinem pii ac religiosi Christianorum generis admirata, exclamavit: « Tolle impios; Polycarpus requiratur! »

IV. Quintus apostata.

Quidam vero, nomine Quintus, natione Phryx, qui nuper ex Phrygia advenerat, cum vidisset bestias, timore percussus est. Hic autem erat, qui se ipsum et alios quosdam impulerat, ut ultro accederent. Huic proconsul multis obsecrationibus persuasit jurare ac sacrificare. Propter hoc igitur, fratres, non laudamus eos, qui sponte sese offerunt; quandoquidem non ita docet Evangelium.

⁷ I Cor. ii, 9.

(35) Ita Jacobsonus e codd. Vindob. et Paris. In Editis pro υπέμειναν legitur χρόνον.

(36) Ejus memoriam Jan. 19 Latinorum celebrant Martyrologia. USSER.

(37) Nomen proconsulis, Lucii Statii Quadrati, habes infra c. 21.

(38) Ita dedit Jacobsonus e cod. Paris. Editi: λέγειν.

καὶ ὑπομονητικὸν καὶ φιλοδέσποτον τίς οὐκ ἔνθαυμάσειεν; οἱ μάλιστα μὲν καταξανθέντες, ὥστε μέχρι τῶν ἔσω φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν τὴν τῆς σακρῶς οἰκονομίαν θεωρεῖσθαι, ὑπέμειναν, ὡς καὶ τοὺς περιστώτας ἔλεεῖν καὶ ὑδύρεσθαι: τοὺς δὲ καὶ εἰς τοσοῦτον γενναϊότητος ἔλθειν, ὥστε μήτε γρύξαι μήτε στενώξαι τινὰ αὐτῶν, ἐπιδεικνυμένους ἅπασιν ἑμῖν, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ βασανιζόμενοι, τῆς σαρκὸς ἀπεδύμουν οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ. μᾶλλον δὲ, ὅτι παρστώς ὁ Κύριος ὠμίλει αὐτοῖς; Καὶ προσέχοντες τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι τῶν κοσμικῶν κατεφρόνου βασιάνων, διὰ μιᾶς ὥρας τὴν αἰώνιον κολάσιν ἐξαγοραζόμενοι. Καὶ τὸ πῦρ ἦν αὐτοῖς ψυχρὸν τὸ τῶν ἀπηνῶν βασανιστῶν. Πρὸ ὀφθαλμῶν γὰρ εἶχον φυγεῖν τὸ αἰώνιον καὶ μηδέποτε σθενόμενον πῦρ, καὶ τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς ἀνέδιδσκον τὰ τηρούμενα τοῖς ὑπομείναν ἀγαθὰ, « ἃ οὔτε οὖς ἤκουσαν, οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, » ἐκείνοις δὲ ὑπεδείκνυτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου, οἷον μηκέτι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἤδη ἄγγελοι ἦσαν. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰ θηρία κριθέντες ὑπέμειναν (35) δεινὰς κολάσεις, κήρυκας μὲν ὑποστρωινόμενοι, καὶ ἄλλαις ποικίλαις βασάνοις κολαφιζόμενοι, ἵνα, εἰ δυναθῆι ὁ τύραννος διὰ τῆς ἐπιμῆνου κολάσεως εἰς ἄρησιν αὐτοὺς τρέψῃ.

Πολλὰ γὰρ ἐμνησανᾶτο καὶ αὐτῶν ὁ διάβολος. Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ κατὰ πάντων γὰρ οὐκ ἴσχυσεν. Ὁ γὰρ γενναϊότατος Γερμανικός (36) ἐπεβρόννουεν αὐτῶν τὴν δειλίαν διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπομονῆς, ὅς καὶ ἐπισήμως ἐθηριομάχησεν. Βουλομένου γὰρ τοῦ ἀνοπάτου πείθειν αὐτὸν (37), καὶ λέγοντος (38), τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ κατοικεῖραι, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο τὸ θηρίον προσθιασάμενος, τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος. Ἐκ τούτου οὖν πᾶν τὸ πλῆθος, θαυμάσαν (39) τὴν γενναϊότητα τοῦ θεοφιλοῦς καὶ θεοσεβοῦς γένους τῶν Χριστιανῶν, ἐπεβόησεν « Ἄρε τοὺς ἀθέους: ζητεῖσθω Πολύκαρπος. »

Εἷς δὲ, ὀνόματι Κρίντος, Φρύξ, προσφάτως ἐληλυθὼς ἀπὸ τῆς Φρυγίας, ἰδὼν, τὰ θηρία ἐδειλίασεν. Οὗτος δὲ ἦν ὁ παραθιασάμενος ἑαυτὸν τε καὶ τινὰς προσελθεῖν ἐκόντας (40). Τοῦτον ὁ ἀνόπατος, πολλὰ ἐκλιπαρήσας, ἔπεισεν ὁμόσαι καὶ ἐπιθύσαι. Διὰ τοῦτο οὖν, ἀδελφοί, οὐκ ἐπαινοῦμεν τοὺς προσδιδόντας ἑαυτοὺς (41) ἐπειδὴ οὐχ οὕτως διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον (42).

(39) Ita Jac. e codd. Vindob. et Paris. reposuit pro vulg. θαυμάσας.

(40) I. e. « sponte se persecutoribus offerrent. »

(41) Ita Jacobsonus. Editi: προσιόντας ἑαυθοῖς.

(42) Jubet enim potius Evangelium, fugere ad aliam civitatem (Matth. x, 25); ita tamen ut, si fugere non liceat, mors constanter feratur. CLER.

VI. Polycarpi secessus et visio.

Ὁ δὲ θαυμασιώτατος Πολύκαρπος, τὸ μὲν πρῶτον ἀκούσας οὐκ ἐταράχθη, ἀλλ' ἐβούλετο κατὰ πόλιν μένειν· οἱ δὲ πλείους ἔπειθον αὐτὸν ὑπεξελεθεῖν. Καὶ ὑπεξῆλθεν εἰς ἀγρίδιον, οὐ μακρὰν ἀπέχον ἀπὸ τῆς πόλεως· καὶ διέτριβε (43) μετ' ὀλίγων, νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν ἕτερον ποιῶν, ἢ προσευχόμενος περὶ πάντων, καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν ὅπερ ἦν σύνηθες αὐτῷ. Καὶ προσευχόμενος ἐν ὀπτασίᾳ γέγονε πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ συλληφθῆναι αὐτόν· καὶ εἶδεν προσκεφάλαιον αὐτοῦ ὑπὸ πυρὸς κατακαίμενον. Καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς τοὺς συνόντας αὐτῷ προφητικῶς· « Δεῖ με ζῶντα καυθῆναι (44). »

VI. Polycarpus a servulo proditur, Herodes irenarcha.

Καὶ ἐπιμανόντων τῶν ζητούντων αὐτόν, μετέβη εἰς ἕτερον ἀγρίδιον· καὶ εὐθέως ἐπέτησαν οἱ ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ μὴ εὐρόντες, συνελάβοντο παιδάριον δύο, ὧν τὸ ἕτερον βασιανίζομενον ὠμολόγησεν. Ἦν γὰρ καὶ ἀδύνατον λαθεῖν αὐτόν, ἐπεὶ καὶ οἱ προδιδόντες αὐτόν οἰκεῖοι ὑπῆρχον (45). Καὶ ὁ εἰρήναρχος (46), ὁ καὶ κληρονόμος (47), τὸ αὐτὸ ὄνομα (48), Ἡρώδης ἐπιλεγόμενος, ἔσπευδεν εἰς τὸ στάδιον αὐτὸν εἰσαγαγεῖν· ἵνα ἐκεῖνος μὲν τὸν ἴδιον κλῆρον ἀπαρτίσῃ, Χριστοῦ κοινωνὸς γενόμενος· οἱ δὲ προδόντες αὐτόν τὴν αὐτοῦ (49) τοῦ Ἰουδα ὑπόσχοιεν τιμωρίαν!

VII. Polycarpus a persecutoribus invenitur.

Ἔχοντες οὖν τὸ παιδάριον, τῇ παρασκευῇ, δείπνου ὥρα, ἐξῆλθον διωγμίται καὶ ἵππεις, μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς ὀπλων, « ὡς ἐπεὶ ληστὴν πρέχοντες. » Καὶ ὄψε τῆς ὥρας συναπελθόντες (50), ἐκεῖνον μὲν εὖρον ἐν τινι δωματίῳ κατακαίμενον, ἐν (51) ὑπερώφῃ· κάκειθεν ἠδύνατο εἰς ἕτερον χωρίον ἀπελθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐβουλήθη, εἰπὼν· « Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (52) γενέσθω. » Ἀκούσας δὲ αὐτοὺς παρόντας (53), καὶ καταδᾶς, διελέχθη αὐτοῖς· θαυμαζόντων τῶν παρόντων τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐσταθές, καὶ ὅτι τοσαύτη σπουδῇ ἐχρήσαντο τοῦ συλληφθῆναι τοιοῦτον πρεσβύτην ἄνδρα (54). Εὐθέως οὖν αὐτοῖς ἐκέλευσε παρατεθῆναι φαγεῖν καὶ πιεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ὅσον ἂν βούλωνται· ἐξητήσατο δὲ αὐτοὺς, ἵνα δῶσιν αὐτῷ ὥραν πρὸς τὸ προσεύεσθαι ἀδεῶς. Τῶν δὲ ἐπιτρέψαντων, σταθεὶς προσεύεσθαι, πλήρης ὢν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, οὕτως, ὥστε ἐπὶ δύο ὥρας μὴ δύνασθαι σιωπῆσαι, καὶ ἐκπλήττεσθαι τοὺς ἀκούοντας, πολλοὺς τε μετνοεῖν ἐπὶ τῷ ἐληλυθέναι ἐπὶ τοιοῦτον θεοπρεπῆ πρεσβύτην.

³ Matth. xxvi, 55. ⁴ Matth. vi, 10; Act. xxi, 14.

(43) Ita Jacobsonus e cod. Paris. Editi ἔτριβε.

(44) Ita Jacobsonus e codicibus Vindob., Paris. et Barocc. Editi: κατακαυθῆναι.

(45) Ἦν γὰρ... ὑπῆρχον ex interpolatoris manu esse censet Dalrympleus. JAC.

(46) Irenarchæ munus erat, seditiosos homines et pacis publicæ turbatores comprehendere. VALES.

(47) Κληρονόμοι sunt « magistratus, » sorte electi. Cot. Mihi idem magistratus tum εἰρήναρχος, tum κληρονόμος vocatus fuisse videtur.

(48) Ὄνομα, ut sæpius, « munus, officium, honor. »

(49) Lege αὐτήν. JAC.

Polycarpus autem, vir maxime admirabilis, primum, re audita non turbatus, in urbe permanere volebat: plerique tamen ei persuaserunt, ut secederet. Et secessit in villam, non multum ab urbe dissitam; ubi cum paucis mansit, diu noctuque nihil aliud agens, nisi quod oraret pro universis et pro omnibus per orbem Ecclesiis; quod ipsi erat solemne. Et cum oraret, triduo antequam comprehenderetur, visio ei obtigit, viditque cervical suum incendio conflagrans. Et conversus ad socios prophetice dixit: « Oportet me vivum comburi. »

Instantibus autem iis qui quærebant eum, in aliam villam migravit; et statim aderant exploratores. Cumque illum non reperissent, duos servulos comprehenderunt, quorum alter, tormentis subditus, confessus est. Impossibile autem erat latere ipsum, cum proditores domestici ejus essent. Irenarcha vero, vel cleronomus, quod idem munus est, nomine Herodes, in stadium illum ducere properabat, ut hic sortem suam impleret, Christi consors factus; proditores autem ejus Judæ pœnas subeant!

Habentes ergo puerulum, feria sexta, sub horam cœnæ, egressi sunt persecutores et equites cum consuetis armis, « tanquam adversus latronem proficiscentes. » Et sub vespertinum tempus advenientes, illum in superiori cubiculo parvæ cujusdam domus discumbentem invenerunt; unde in aliud prædium abire poterat, sed noluit, dicens: « Fiat voluntas Dei. » Cum vero eos astantes audisset ac descendisset, cum eis collocutus est, mirantibus iis, qui aderant, ætatem ejus et constantiam, quodque ipsi tanto studio usi fuerint ad hujusmodi virum senem comprehendendum. Statim nunc illa hora iis cibum et potum apponi jussit, quantum vellent; petiit autem ab illis, ut ipsi darent horæ spatium ad libere orandum. Quod cum concessissent, stans orabat, plenus gratia Dei; adeo ut per duas horas tacere non posset, ac obstupescerent auditores, multosque eorum pœniteret, quod adversus senem, Deo tantopere gratum venissent.

D (50) Ita Usserius et Smithius ex Eusebii (E. H. IV, 15) lectione ἐπελθόντες corrigendum esse putant. Editi: συναπελθόντες.

(51) Præpositionem εν ab aliis omissam reposuit Jacobsonus e cod. Vindob.

(52) Ita Jacobsonus e tribus codd.; Vulg. Κορίου.

(53) Ita Jacobsonus e codd. Vind. et Paris. Vulg. ἀκούσας οὖν τοὺς παρόντας.

(54) Ita Jacobsonus e cod. Paris. Vulg.: εὐσταθές, τινὲς ἔλεγον· Ἦ τοσαύτη σπουδῇ, ἢ τοῦ τοῦ συλληφθῆναι τοιοῦτον πρεσβύτην ἄνδρα ἦν;

VIII. *Polycarpus in urbem ducitur.*

Cum autem precationem finiisset, in qua mentionem fecerat omnium qui aliquando cum ipso congressi fuerant, parvorum quidem et magnorum, clarorum et obscurorum, totiusque per orbem terrarum catholicæ Ecclesiæ: cumque hora proficiscendi venisset, asino eum imponentes, in urbem duxerunt die magni Sabbati. Et occurrit ei Herodes irenarcha, ac pater ejus Nicetas, curru vecti, qui et eum in carrucam suam transtulerunt, assidentesque hortabantur, dicentes: « Qui enim mali est, dicere « Domine Cæsar, » et sacrificare, atque ita salvum evadere? » Ille autem primum quidem eis non respondit; sed cum instarent, dixit: « Facturus non sum, quod suadetis mihi. » Tum illi, frustrati spe flectendi eum, contumeliosa ei verba dixerunt, et cum vehementia dejecerunt eum e curru, adeo ut e carruca exiens tibiam distraheret. Sed nequam commotus, et quasi nihil mali passus esset, alacriter et propere pergebat, ductus ad stadium. Tantus vero erat in stadio tumultus, ut nemo posset audiri.

IX. *Polycarpus Christo Domino suo non maledicit.*

Polycarpo autem, intranti in stadium, vox e cælo contigit: « Fortis esto et viriliter age, Polycarpe! » Et eum quidem, qui vocem emisit, nemo vidit; vocem autem ii audierunt, qui ex nostris præsentibus erant. Cæterum introducto illo magnus erat tumultus eorum, qui Polycarpum comprehensum esse audierunt. De cætero adductum eum interrogavit proconsul, an ipse esset Polycarpus. Cumque annueret, hortabatur ille ut negaret, dicens: « Reverere ætatem tuam, » aliaque his consentanea, quæ isti proferre solent: « Jura per fortunam Cæsar, respice, conclama: *Tolle impios.* » Tunc Polycarpus gravi ac severo vultu turbam omnem sceleratorum, qui in stadio erant, gentilium contuens, manumque in eos porrigens, simulque gemens ac cælum suspiciens dixit: « Tolle impios. » Urgente vero proconsule atque dicente: « Jura, et dimitto te, maledic Christo; » Polycarpus respondit: « Octoginta et sex anni sunt, ex quo servio ei, nec me ulla affecit injuria; et quomodo possim maledicere regi meo, qui salvum me fecit? »

X. *Polycarpus se Christianum profitetur, et de Christo loqui vult.*

Urgente rursus illo et diceate: « Jura per fortunam Cæsar, » respondit: « Si vanam ex eo quæris gloriam, ut ego per Cæsar fortunam, ut tu ais, jurem, simulas autem nescire quis sim: palam audi: Christianus sum. Si vero Christianæ doctrinæ rationem vis discere, da diei spatium et audi. »

(55) Ita Jacobsonus e tribus codicibus. Vulg. πτά.

(56) I. e. Vigilia Paschatis.

(57) Ἐπὶ τὸ ὄχημα glossema esse videtur. JAC.

(58) Codices omnes habent Κύριος. Editi: Κύριε. JAC.

(59) Ἀπὸ τοῦ ὄχηματος glossemæ esse videtur. JAC.

(60) Vocem λοιπὸν, quæ statim recurrit, uncinis

Ἄς δὲ κατέπαυσε τὴν προσευχὴν, μνημονεύσας ἀπάντων καὶ τῶν πρόποτε (55) συμβεβηκότων αὐτῷ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐνδόξων τε καὶ ἀδόξων, καὶ ἀπάσης τῆς κατὰ τὴν ὀκουμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὥρας ἐλθούσης τοῦ ἐξιέναι, ἐν ὄνῳ καθίσαντες αὐτὸν, ἤγον εἰς τὴν πόλιν, ὄντος Σαββάτου μεγάλου (56). Καὶ ὑπὸντα αὐτῷ ὁ εἰρηναρχὸς Ἡρώδης καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικήτης ἐπὶ τὸ ὄχημα (57), οἱ καὶ μεταθέντες αὐτὸν ἐπὶ τὴν καρῶχαν, ἐπειθον παρακαθεζόμενοι καὶ λέγοντες: « Τί γὰρ κακὸν ἐστὶν εἰπεῖν· Κύριος (58) Καῖσαρ, καὶ ἐπιθύσαι, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καὶ διασώζεσθαι; » Ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς ἐπιμένοντων δὲ αὐτῶν, ἔφη: « Οὐ μέλλω ποιεῖν, ὃ συμβουλεύετε μοι. » Οἱ δὲ ἀποτυχόντες τοῦ πείσαι αὐτὸν, δεινὰ ῥήματα ἔλεγον αὐτῷ, καὶ μετὰ σπουδῆς καθήρουν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχηματος (59), ὡς καὶ κατιόντα ἀπὸ τῆς καρῶχας ἀποσυρῆναι τὸ ἀντικνήμιον. Καὶ μὴ ἐπιστραφεῖς, ὡς οὐδὲν πεπονθῶς, προθύμως μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο, ἀγόμενος εἰς τὸ στάδιον, θορόδου τηλικούτου ὄντος ἐν τῷ σταδίῳ, ὡς μηδὲ ἀκουσθῆναι τινα δύνασθαι.

Τῷ δὲ Πολυκάρπῳ, εισιόντι εἰς τὸ στάδιον, φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐγένετο: « Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, Πολύκαρπε. » Καὶ τὸν μὲν εἰπόντα οὐδεὶς εἶδεν: τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων οἱ παρόντες ἤκουσαν. Καὶ [λοιπὸν (60)] προσαχθέντος αὐτοῦ, θόρυβος ἦν μέγας ἀκουσάντων, ὅτι Πολύκαρπος συνείληπται. Λοιπὸν προσαχθέντα αὐτὸν ἀνηρώτα ὁ ἀνθύπατος, εἰ αὐτὸς εἶη Πολύκαρπος. Τοῦ δὲ ὁμολογοῦντος, ἐπειθεν ἀρνεῖσθαι, λέγων: « Αἰδέσθητί σου τὴν ἡλικίαν, » καὶ ἕτερα τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ἔθος αὐτοῖς λέγειν (61): « Ὁμοσον τὴν Καῖσαρος τύχην, μετανόησον, εἰπέ: Ἄϊρε τοὺς ἀθέους (62). » Ὁ δὲ Πολύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ εἰς πάντα τὸν ὄχλον τῶν ἐν τῷ σταδίῳ ἀνόμεν ἔθνῶν ἐμβλέψας, καὶ ἐπισείσας αὐτοῖς τὴν χεῖρα, στεναῖζας τε καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν: « Ἄϊρε τοὺς ἀθέους (63). » Ἐγκειμένου δὲ τοῦ ἀνθυπάτου καὶ λέγοντος: « Ὁμοσον, καὶ ἀπολύω σε, λοιδορήσον τὸν Χριστόν. » ὁ Πολύκαρπος ἔφη: « Ὁγδοήκοντα καὶ ἕξ ἔτη ἔχω δουλεύων αὐτῷ, καὶ οὐδὲν με ἠδίκησεν: καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με; »

Ἐπιμένοντος δὲ πάλιν αὐτοῦ καὶ λέγοντος: « Ὁμοσον τὴν Καῖσαρος τύχην, » ἀπεκρίνατο: « Εἰ κενοδοξεῖς, ἵνα ὁμώσω τὴν Καῖσαρος τύχην, ὡς σὺ λέγεις, προσποιεῖ (64) δὲ ἀγνοεῖν με, τίς εἰμι: μετὰ παρρησίας ἄκουε, Χριστιανὸς εἶμι. Εἰ δὲ μαθεῖν θέλεις τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ λόγον, δός ἡμέραν, καὶ ἄκουσον. »

inclusit Jacobsonus.

(61) Ita Jacobsonus e cod. Vindob. Editi: λέγων.

(62) I. e. « Una cum paganis Christianorum opes interitum. »

(63) I. e. paganos persecutores. »

(64) Ita Jacobsonus e codd. Barocc. et Vindob. Editi: προσποιεῖς, male.

Ὁ ἀνθρώπος ἔφη « Πείσον τὸν δῆμον (65). » Ὁ δὲ Πολύκαρπος εἶπεν « Σὲ μὲν καὶ λόγου ἡξίωσα· δεδιδάχμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσήκον, τὴν μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς, ἀπονέμειν· ἐκείνους δὲ οὐχ ἡγοῦμαι ἀξίους τοῦ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς. »

XI. *Nec bestiarum, nec ignis minæ Polycarpum perterrent.*

Ὁ δὲ ἀνθρώπος πρὸς αὐτὸν εἶπε « Θηρία ἔχω, τούτοις σε παραβλῶ, εἴ μὴ μετανοήσῃς. » Ὁ δὲ εἶπεν « Κάλει, ἀμετάθετος γὰρ ἡμῖν ἡ ἀπὸ τῶν κρείττωνων ἐπὶ τὰ χεῖρω μετάνοια· καλὸν δὲ μετατίθεσθαι με ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια. » Ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὸν « Ἥρῃ σε ποιῶ δαπανηθῆναι, εἰ τῶν θηρίων καταφρονεῖς, εἴ μὴ μετανοήσῃς. » Ὁ δὲ Πολύκαρπος « Πῦρ ἀπειλεῖς τὸ πρὸς ὥραν καιόμενον, καὶ μετ' ὀλίγον σβεγνόμενον· ἀγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ αἰωνίου κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρούμενον πῦρ. Ἀλλὰ τί βροχδύνεις; Φέρε, ὃ βούλει. »

XII. *Polycarpus ad rogam damnatur.*

Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πλείονα λέγων, θάρσους καὶ χαρᾶς ἐνεπίμπλατο, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριτος ἐπληροῦτο, ὥστε οὐ μόνον μὴ συμπεσεῖν, παραχθέντα (66) ὑπὸ τῶν λεγομένων πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τούναντίον τὸν ἀνθρώπον ἐκαστῆναι, πέμψαι τε τὸν ἑαυτοῦ κήρυκα, ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ κηρύξαι τρίτον· « Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι. » Τούτου λεγθέντος ὑπὸ τοῦ κήρυκος, ἅπαν τὸ πλῆθος ἔθνων τε καὶ Ἰουδαίων τῶν τὴν Σμύρναν κατοικούντων, ἀκατασχέτῳ θυμῷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ ἐπεβόα. « Οὗτός ἐστιν ὁ τῆς ἀσεβείας (67) διδάσκαλος, ὁ πατήρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαρῆτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύειν, μηδὲ προσκυνεῖν τοῖς θεοῖς. » Ταῦτα λέγοντες ἐπεβόων καὶ ἡρώτων τὸν Ἀσιάρχην (68) Φίλιππον, ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολύκαρπῳ λέοντα. Ὁ δὲ Φίλιππος ἔφη, μὴ εἶναι ἐξὸν αὐτῷ, ἐπειδὴ πεπληρώκει (69) τὰ κυνηγέσια. Τότε ἔδοξεν αὐτεῖς ὁμοθυμαδὸν ἐπιβοῆσαι, ὥστε τὸν Πολύκαρπον ζῶντα (70) κατακαυθῆναι. Ἔδει γὰρ τὸ τῆς φανερωθείσης ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου ὀπτασίας πληρωθῆναι, ὅτε ἰδὼν αὐτὸ καιόμενον προσευχόμενος, εἶπεν ἐπιστραφεὶς τοῖς σὺν αὐτῷ πιστοῖς προφητικῶς· « Δεῖ με ζῶντα κατακαυθῆναι. »

XIII. *Rogus exstruitur.*

Ταῦτα οὖν μετὰ τοσοῦτου τάχους ἐγίνετο, θάπτον τοῦ λεχθῆναι, τῶν ὄχλων παραχρῆμα συναγόντων ἔκ

¹⁰ Rom. xiii, 1, 7; Tit. iii, 1.

(65) I. e. « audire te volo, si a populo prolationem supplicii poteris impetrare. » Neandro proconsul Ignatium servare voluisse videtur. Vide ejus *Historiam eccles.* i, p. 107-110.

(66) Ita Jacobsonus e codd. Vindob. et Paris.

(67) Pro ἀσεβείας restituendum esse Ἀσίας, Eusebii, Rufini et veteris interpretis consentiens hic evincit auctoritas. USSER.

(68) Asiarchæ erant, qui ludos sacros in honorem deorum pro salute provinciæ suæ stalis temporibus procurabant. Quod vero spectacula, quæ ab illis dabantur, sacra erant, inde sacerdotes sunt

Proconsul dixit: « Persuade populo. Polycarpus respondit: « Te quidem sermone dignum puto; edocti enim sumus, principibus et potestatibus a Deo ordinatis, prout decet, honorem nobis non nocentem deferre; illos vero indignos puto, quibus rationem reddam ¹⁰. »

XI. *Nec bestiarum, nec ignis minæ Polycarpum perterrent.*

At proconsul ad ipsum dixit: « Bestias habeo; his te objiciam, nisi convertaris. » Ipse vero respondit: « Arcesse eas, nos enim mutari non possumus conversione a melioribus ad deteriora; bonum autem est, me a malis ad justa transire. » Rursus iste ad Polycarpum: « Quandoquidem bestias spernis, igni te tradam consumendum, nisi sententiam mutes. » Cui Polycarpus: « Ignem minaris, qui ad horæ spatium ardet, ac paulo post exstinguitur; ignoras enim illum futuri judicii et æternæ pœnæ ignem, qui impiis reservatur. Verum quid moraris? Profer, quodcumque volueris. »

XII. *Polycarpus ad rogam damnatur.*

Hæc vero atque alia plura cum diceret, fiducia et gaudio replebatur, illiusque vultus plenus gratiæ erat, adeo ut non solum non concideret, ipso per dicta conturbato; sed contra proconsul stuperet, suumque mitteret præconem ter in medio stadio proclamaturum: « Polycarpus confessus est, Christianum se esse. » Quod ubi pronuntiasset præco, universa multitudo gentilium ac Judæorum, qui Smyrnam incolebant, effrenata ira et magna voce conclamabat: « Hic impietatis est præceptor, pater Christianorum, deorum nostrorum eversor, qui multos docet, ne sacrificent, neve deos adorent. » Hæc dicentes clamabant rogabantque Philippum Asiarcham, ut leonem adversus Polycarpum emitteret. At Philippus id sibi licere negavit, quia ludum bestiarum jam explevisset. Tunc placuit illis, uno consensu clamare, ut Polycarpus vivus combureretur. Necesse enim erat, ut visio illa de cervicali impleretur, quæ ei ostensa fuerat cum inter orandum illud ardens videret, et conversus ad fideles astantes propheticè diceret: « Oportet me vivum comburi. »

XIII. *Rogus exstruitur.*

Hæc porro citius peracta sunt, quam pronuntiata; cuncta plebe confestim ex officinis ac balneis ligna

appellati. MADER. Valde onerosum erat hoc sacerdotium, atque idcirco non nisi opulentiores ad id gerendum eligebantur. Hinc est, quod Strabo observat, Asiarchas fere ex Trallianis desumptos fuisse, propterea quod ejus urbis cives totius Asiæ opulentissimi essent. VALES. Idem iste Philippus infra c. 21 ἀρχιερεὺς Τραλλιανός appellatur. JAC.

(69) Ita codices, testes Jacobsono, omisso augmento plusquamperfecti, quod sæpius fieri testatur Winer Gramm., § 12, n. 8. p. 69, ed. iv.

(70) E codd. Vind. et Parisiensi Jacobsonus reposuit ζῶντα.

et sarmenta congerente; præcipue Judæis, alacri animo, ut solent, ad ista juvantibus. Cum autem rogo apparatus esset, Polycarpus, sibi detractis omnibus vestimentis et cingulo soluto, conabatur etiam se excalceare; quod prius non faciebat, quia semper cuncti fideles contendebant, quisnam celerius corpus ejus tangere; omni enim bono propter sanctos mores suos ille etiam ante martyrium ornatus erat. Illico nunc ille omnibus instrumentis circumdabatur, quæ pro rogo parata erant. Cum vero et clavis ipsum affigere vellent, dixit: « Sinite me sic; qui enim mihi dat ignem pati, dabit, et sine vestra ex clavis cautione, immotum in pyra permanere. »

XIV. Polycarpi precatio.

Illi ergo non quidem clavis defixerunt, sed ligaverunt eum. Hic vero manibus in letgum rejectis ac vinctus, tanquam aries insignis ex magno grege ad oblationem, victima acceptabilis Deo præparata, cælum intuitus dixit: « Domine Deus omnipotens, Pater dilecti ac benedicti Filii tui Jesu Christi, per quem tui notitiam accepimus, Deus angelorum et virtutum, ac universæ creaturæ, totiusque generis justorum in conspectu tuo viventium; benedico tibi, quoniam me hac die atque hac hora dignatus es, ut partem acciperem in numero martyrum tuorum, in calice Christi tui¹¹, ad resurrectionem in vitam æternam, animæ et corporis, in incorruptione per Spiritum sanctum; inter quos utinam suscipiar hodie coram te in sacrificio pingui et accepto, quemadmodum præparasti et mihi præmonstrasti et nunc adimplevisti, Deus, mendacii nescius ac verax. Quapropter de omnibus laudo te, benedicto tibi, glorifico te, cum sempiterno et cælesti Jesu Christo, dilecto tuo Filio, cum quo tibi et Spiritui sancto gloria, et nunc et in futura sæcula. Amen. »

XV. Polycarpus igne non læditur.

Et postquam « Amen » emisisset, precationemque complevisset, ministri ignis ignem accenderunt. Cum vero ingens flamma émicasset, grande miraculum vidimus, nos, quibus illud spectare concessum fuit qui et ideo reservati sumus, ut aliis, quæ contigerant, annuntiaremus. Ignis enim forniciis speciem præbens, tanquam navis velum a vento repletum, in circulo corpus martyris circumdedit; quod, in medio positum, non ut caro assa videbatur, sed veluti panis coctus, vel sicut aurum et argentum in

¹¹ Matth. ix, 22; xxvi, 39; Marc. x, 38.

(71) Præpositio ἐν, quæ legitur in éditis, abest a ms. et plane mihi redundare videtur. JAC.

(72) E. g. « palus, catenæ, funes, » etc.

(73) Non videntur hæc ita intelligenda, quasi Polycarpi manus clavis transfixuri essent, et palo affixuri; non fuisset enim hæc exigua pars supplicii [quam carnifices non remisissent]. Crediderim ergo, catenas, quibus revinctæ erant ad tergum manus, palo clavis affixas fuisse ne moverentur. CLER.

τε τῶν ἐργαστηρίων καὶ βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα· μάλιστα Ἰουδαίων προθύμως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπουργούντων. « Ὅτε δὲ ἡ πυρκαϊὰ ἤτυιμάσθη, ἀποθέμενος ἐς τὸν πάντα τὰ ἱμάτια, καὶ λύσας τὴν ζώνην αὐτοῦ, ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτὸν· μὴ πρότερον τοῦτο ποιῶν, διὰ τὸ ἀεὶ ἕκκαστον τῶν πιστῶν σπουδάζειν, ὅστις τάχιον τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἄφηται· παντὶ (71) γὰρ καλῶ, ἀγαθῆς ἕνεκεν πολιτείας, καὶ πρὸ τῆς μαρτυρίας ἐκεκόσμητο. Εὐθέως οὖν αὐτῷ παρετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν ἠρμοσμένα ὄργανα (72). Μελλόντων δὲ αὐτῶν καὶ προσηλοῦν (73), εἶπεν. « Ἀφετέ με οὕτως· ὁ γὰρ θεὸς μοι ὑπομείναι τὸ πῦρ, δώσει καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας ἐκ τῶν ἡλῶν ἀσφαλείας, ἀσάλευτον ἐπιμείναι τῇ πυρᾷ. »

Οἱ δὲ οὐ καθήλωσαν μὲν, ἔδησαν δὲ αὐτόν. Ὁ δὲ ὀπίσω τὰς χεῖρας ποιήσας καὶ προσδεθείς, ὡσπερ κριὸς ἐπίσημος ἐκ μεγάλου ποιμνίου εἰς προσσορᾶν (74), ὀλοκάρπωμα (75) δεκτὸν τῷ θεῷ ἡτοιμασμένον, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· « Κύριε ὁ θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ Παιδὸς σου Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατῆρ, δι' οὗ τὴν περὶ σοῦ ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων, καὶ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν δικαίων, οἱ ζῶσιν ἐνώπιόν σου· εὐλογῶ σε, ὅτι ἠξίωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν με μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων σου, ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ σου εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου, ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἐν ἀφθαρσίᾳ Πνεύματος ἁγίου· ἐν οἷς προσδεχθείην ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι καὶ προσδεκτῇ, καθὼς πραητοίμασας καὶ προεφανέρωσας καὶ ἐπλήρωσας (76), ὁ ἀψευδῆς καὶ ἀληθινὸς θεός. Διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων αἰνῶ σε, εὐλογῶ σε, δοξάζω σε, σὺν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀγαπητῷ σου Παιδί· μεθ' οὗ σοὶ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ ἡ δόξα, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Ἀμήν. »

Ἀναπέμφαντος δὲ αὐτοῦ τὸ « Ἀμήν, » καὶ πληρώσαντος τὴν εὐχὴν, οἱ τοῦ πυρὸς ἄνθρωποι ἀξήψον τὸ πῦρ. Μεγάλῃ δὲ ἐκλαμψάσης φλογὸς, θαῦμα μέγα εἶδομεν, οἷς ἰδεῖν ἐδόθη· οἱ καὶ ἐτηρήθημεν, εἰς τὸ ἀναγγεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα. Τὸ γὰρ πῦρ καμάρας εἶδος ποιήσαν, ὡσπερ ὀθόνη πλοίου ὑπὸ πνεύματος πληρουμένη, κύκλῳ περιετείχισε τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος· καὶ ἦν μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς ἄρτος ὑπτῶμενος, ἢ ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν καμίνῳ πυρούμενος (77). Καὶ γὰρ εὐωδίας

(74) Similia in Martyrio Ignat. c. 2.

(75) A græcis interpretibus Hebræorum ἡθύ non per ὀλοκαύτωμα solum redditur, sed interdum etiam per ὀλοκάρπωμα, ut Lev. i, 14, xvi, 24. USSER.

(76) Patefecerat enim ei Deus ignem martyrii. Cfr. supr. c. 5.

(77) Quod ignis forniciis præbens speciem steterit, id causis physicis tribui posse censet Dalrymple. JAC.

τοσαύτης ἀντελαβόμεθα, ὡς λιθνωτοῦ πνέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων (78).

A fornace candens. Tantam autem nos percepimus suavitatem odoris, ac si thus aut aliud quoddam pretiosorum aromatum oluisset.

XVI. Polycarpus pugione transfigitur.

Πέρασ οὖν ἰδόντες οἱ ἄνομοι, οὐ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς διαπανθηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα (79) παραδῶσαι ξιφίδιον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντος, ἐξῆλθε περιστέρα (80) καὶ πλῆθος αἵματος, ὥστε κατασθῆσαι τὸ πῦρ, καὶ θαυμάσαι πάντα τὸν ὄχλον, εἰ τοσαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ὧν εἰς καὶ οὗτος γέγονει (81) ὁ θαυμασιώτατος μάρτυς Πολυκαρπος, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς γενόμενος, ἐπίσκοπός τε τῆς ἐν Σμύρνῃ καθολικῆς Ἐκκλησίας. Πᾶν γὰρ ῥῆμα, ὃ ἐξαφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐτελειώθη καὶ B τελειωθήσεται.

Tandem igitur cernentes improbi, corpus ejus ab igne non posse consumi, jusserunt confectorem propius accedere pugioneque eum transfigere. Quod cum ille fecisset, evolavit columba et effluxit tanta sanguinis copia, ut ignem exstingueret, utque universa plebs miraretur, tantum esse discrimen inter infideles et electos; quorum unus hic fuit maxime admirandus martyr Polycarpus qui nostris temporibus apostolicus et propheticus doctor existit, atque catholicæ Ecclesiæ Smyrnensis episcopus. Omne enim verbum, quod ore suo emisit, B aut impletum est aut implebitur.

XVII. Polycarpi corpus Christianis non traditur.

Ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ βίασκνος καὶ πονηρὸς, ὁ ἀντικείμενος τῷ γένει τῶν δικαίων (82), ἰδὼν τὸ τε μέγεθος αὐτοῦ τῆς μαρτυρίας, καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεπίληπτον πολιτείαν, ἐστεφανωμένον τε τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ, καὶ βραβεῖον ἀναντίρρητον ἀπενηνεγμένον, ἐπατήδευσεν, ὡς μηδὲ τὸ λείψανον αὐτοῦ ὑφ' ἡμῶν ληφθῆναι (83), καίπερ πολλῶν ἐπιθυμούντων τοῦτο ποιῆσαι, καὶ κοινωνῆσαι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ σαρκίῳ. Ὑπέβαλε γαῦν Νικήτην τὸν τοῦ Ἡρώπατέρα, ἀδελφὸν δὲ Ἀλκῆς (84), ἐντυχεῖν τῷ ἄρχοντι, ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα ταφῆ· « Μὴ φησὶν ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἀρξωνται σέβασθαι. » Καὶ ταῦτα εἶπον, ὑποβαλλόντων καὶ ἐπισχυόντων τῶν Ἰουδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν, μελλόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς λαμβάνειν· ἀγνοοῦντες, ὅτι οὔτε τὸν Χριστὸν ποτε καταλίπειν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα [ἄμωμον ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν (85)], οὔτε ἕτερόν τινα σέβασθαι. Ταῦτον μὲν γὰρ, Ἰῶν ὄντα τοῦ Θεοῦ, προσκυνοῦμεν· τοὺς δὲ μάρτυρας, ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου, ἀγαπῶμεν ἀξίως, ἐνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς (86) τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι.

Sed cum æmulus ille et invidus et malus, justorumque generi adversus, insigne illius martyrium cerneret, moresque ab ineunte ætate irreprehensos et eum corona immortalitatis coronatum, præmiumque sine controversia reportantem; operam dedit, ne reliquiæ ejus a nobis auferrentur, quamvis multi id facere et sancto illius corpore participes fieri cuperent. Suggestit ergo diabolus Nicetæ, Herodis patri, fratri autem Alces, adire proconsulem, ne corpus illius ad sepeliendum traderet: « Ne, inquit relicto crucifixo, hunc colere incipiant. » Atque hæc dicebant, suggerentibus et instantibus Judæis, qui C quoque observaverant nos, ex igne eum extracturos; ignari, quod nec Christum, qui pro salute omnium, qui in toto mundo salvi fient, passus est [inculpatus pro peccatoribus], unquam derelinquere poterimus, neque alium quemquam colere. Illum enim utpote Filium Dei adoramus; martyres vero tanquam Domini discipulos et imitatores merito diligimus, propter illorum eximiam erga regem ac magistrum suum benevolentiam; quorum utinam et nos fiamus consortes ac condiscipuli.

(78) Inter ligna, e balneis et officinis comportata fortasse nonnulla fuisse odorata et aromatica suspicatur Jacobsonus.

(79) Confectores, qui bestias in amphitheatro D conficiebant; si quando enim bestiæ efferatæ stragem populo minarentur, ii immittebantur, qui eas conficerent et occiderent. JAC.

(80) De hac columba ne verbum quidem legitur apud Eusebium, Rufinum et Nicephorum; quo fit, ut falsa a multis lectio codicum sit putata. Moynius pro περιστέρα conjecit ἐπ' ἀριστερά, « a sinistra. » Ipsi accesserunt complures viri docti. Ruchatus scribendam censuit περὶ στέρνα, Editor Bibliothecæ Bremonsis cl. iii, p. 429, conjicit περὶ στέρνου vel περὶ στέρνων. Heumanas in Exam. fabulæ de columba et Polycarpi rogo evolante, statuit monachos hoc prodigio Acta nostra auxisse. Mihi quidem longe verisimilius videtur, lectorem quempiam in animo habuisse, ad oram codicis notare locum epistolæ,

ubi animam suam efflavit B. Polycarpus; ideoque, mori Ecclesiæ veteris obsecutum, vocem περιστέρα margini ascripsisse, qua scilicet significaret, animam B. martyris illo temporis momento e corpore liberatam, sub columbæ specie ad cælum evolasse. Columbarum enim imagines etiam Christianorum sepulcris frequenter exsculptæ sunt. JAC.

(81) Ita Jacobsonus e codicibus. Plusquamperf. sine augmento ut c. 12. Vulg. γέγονεν.

(82) Cfr. 1 Clem., c. 51.

(83) Ita JAC. e cod. Paris. Vulg. ληφθῆναι.

(84) « Alce » notum est mulieris inter Smyrnæos nomen. Cfr. Ignat. ad Smyrn. c. 13, ad Polyc. c. 8.

(85) Parenthesis ista neque in Eusebio habetur, neque in Rufino, neque in vetere nostro interprete. Ussek. — Interpolata fuisse videtur a librario quopiam, qui in animo habebat I Petr. iii, 18. JAC.

(86) Ita JAC. e. cod. Paris. Vulg. κοινωνοὺς.

XVIII. *Polycarpi corpus comburitur. Reliquiæ.*

Videns autem centurio a Judæis ortam contentionem, corpus in medio ignis positum exussit. Atque ita nos postea ossa illius gemmis pretiosissimis exquisitiora et super aurum probatiora tolentes, ubi decebat, deposuimus. Quo etiam loci nobis, ut fieri poterit, in exultatione et gaudio congregatis, Dominus præbebit, natalem martyrii ejus diem celebrare, tum in memoriam eorum qui certamina pertulerunt, tum ut posteri exercitati sint et parati [ad eadem sustinenda].

XIX. *Laus Polycarpi martyris.*

Hæc de beato Polycarpo, qui cum iis, qui ex Philadelphia, duodecimus Smyrnæ martyrium est passus, sed solus ob omnibus celebratur, ita ut a gentilibus quoque ubique locorum memoretur; qui non solum doctor insignis exstitit, sed etiam martyr eximius, cujus martyrium, Evangelio Christi congruum, omnes imitari desiderant. Postquam enim sustinendo injustum præsidem vicit, sicque immortalitatis coronam recepit, cum apostolis omnibusque justis exsultans, Deum ac Patrem glorificat, et benedicit Domino nostro Jesu Christo, animarum nostrarum Salvatori, et corporum nostrorum gubernatori, nec non pastori catholicæ in toto orbe Ecclesiæ.¶

XX. *Mittite hanc epistolam fratribus.*

Vos quidem petieratis, ut cuncta, quæ gesta sunt fusius vobis exponerentur; nos vere impræsentiarum summam iudicavimus per fratrem nostrum Marcum. Quæ quidem cum legeritis, epistolam fratribus remotioribus transmittatis, ut et ipsi glorificent Dominum, qui ex suis famulis delectum facit. Ei, qui omnes nos gratia sua atque indulgentia in regnum suum æternum potest inducere per unigenitum Filium suum Jesum Christum ipsi sit gloria, honor, imperium, majestas in sæcula. Amen. Salutate omnes sanctos. Vos, qui nobiscum sunt, salutant, et qui scripsit hæc, Evarestus cum omni domo sua.

XXI. *Martyrii tempus.*

Martyrium autem passus est beatus Polycarpus Xanthici mensis ineuntis die secundo, ante septimum Kalendas Maias, magno Sabbato, hora octava. Captus

(87) Codex Vindob. vocem ἑκατόνταρχος non agnoscit. JAC.

(88) Articulum e codice Vindobonensi restituit Jacobsonus.

(89) Eusebius habet δώδεκα. Apud Eusebium Strothius et Henichenius exhibent δώδεκα τοῖς ἐν Σμύρνη μαρτυρήσασιν. JAC.

(90) Eusebius addit μᾶλλον.

(91) Ἰησοῦν... ψυχῶν ἡμῶν e codice Parisiensi restituit Jacobsonus.

(92) Codex Vindob. addit: καὶ τὸ παντάγιον καὶ ζωοποιὸν Ἡνεῖμα. JAC. In veteri int. legitur: « et Spiritus sanctum, per quem cuncta cognoscimus. »

(93) Usserius et Smithius mallent διαπέμψατε, JAC.

Ἰδὼν οὖν ὁ [ἑκατόνταρχος (87)] κεντυρίων τὴν (88) τῶν Ἰουδαίων γενομένην, φιλονεικίαν θεῖς αὐτὸν ἐν μίση τοῦ πυρός ἕκασθεν. Οὕτω τε ἡμεῖς ὑστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὅσα αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν. Ἐνθα ὡς δυνατόν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἰς τε τὴν τῶν ἡθληκῶτων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἐτοιμασίαν.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὃς σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδεφίας δωδέκατος (89) ἐν Σμύρνη μαρτυρήσας, μόνος ὑπὸ πάντων (90) μνημονεύεται, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἔθνῶν ἐν παντὶ τόπῳ λαλεῖσθαι· οὐ μόνον διδάσκαλος γενόμενος ἐπίσημος, ἀλλὰ καὶ μάρτυς ἐξοχος, οὗ τὸ μαρτύριον πάντες ἐπιθυμοῦσιν μιμεῖσθαι, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ γενόμενον. Διὰ τῆς ὑπομονῆς γὰρ καταγωνισάμενος τὸν ἄδικον ἄρχοντα καὶ οὕτως τὸν τῆς ἀφθαρτίας στέφανον ἀπολαβὼν, σὺν τοῖς ἀποστόλοις καὶ πᾶσι δικαίοις ἀγαλλιώμενος, δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ εὐλογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν (91), καὶ κυβερνήτην τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ ποιμένα τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας (92).

Ἔμεῖς μὲν οὖν ἠξιώσατε διὰ πλειόνων δηλωθῆναι ὑμῖν τὰ γενόμενα· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπὶ κεφαλαίῳ μεμηνύκαμεν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Μάρκου. Μαθόντες οὖν ταῦτα, καὶ τοῖς ἐπέκεινα ἀδελφοῖς τὴν ἐπιστολὴν διαπέμψαθε (93), ἵνα καὶ ἐκεῖνοι δοξάζωσιν τὸν Κύριον, τὸν ἐκλογῆς ποιοῦντα ἀπὸ τῶν ἰδίων δούλων (94). Τῷ δυναμένῳ (95) πάντας ἡμᾶς εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ αὐτῷ χάριτι καὶ δωρεᾷ εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ βασιλείαν, διὰ τοῦ Παιδὸς αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλοσύνη, εἰς αἰῶνας. Ἀμήν. Προσαγορεύετε πάντας τοὺς ἁγίους. Ἔμεῖς οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύομεν, καὶ εὐάρεστος, ὁ γράψας, πανοικεῖ.

Μαρτυρεῖ δὲ ὁ μακάριος Πολύκαρπος μηνὸς Ξανθικοῦ δευτέρῳ ἵσταμένου (96), πρὸ ἑπτὰ Καλανδῶν Μαίων (97) Σαββάτῳ μεγάλῳ (98), ὥρα ὀγδόῃ (99).

(94) I. e. « qui nonnullos e numero fidelium ad martyrium vocavit. »

(95) Τῷ... ᾧ. Simili constructione utitur D. Paulus Rom. xvi, 25-27. JAC.

(96) Smyrnæi a 25 die Martii Xanticum suum incoharunt. Usser. De chronologia hujus capituli cfr. Ideler. Hanab. der Chronol. t. I, p. 419, 430.

(97) Longe meliori codice usus est Constantino-

politanus.

(98) I. e. Sabbatum, quod Paschalem solemnitatem antecedit, Sabbatum sanctum. PAGI.

(99) I. e. ante meridiem non enim de Romana, sed de Astatica horas computandi ratione hic est sermo, eadem scilicet, qua nos hodie utimur. JAC.

Συνελήφθη δὲ (1) ὑπὸ Ἡρώδου, ἐπὶ ἀρχιερέως (2) Φιλίππου Τραλλιανοῦ, ἀνθυπατεύοντος Στατίου (3) Κοδράτου, βασιλεύοντος δὲ εἰς τοὺς αἰῶνας Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, μεγαλοσύνη, θρόνος αἰώνιος, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἀμήν.

XXXII. *Salutatio. Epistolæ transcriptores.*

Ἐβρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα, ἀδελφοί, στοιχοῦντας τῷ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον λόγῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ δόξα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τῶν ἁγίων ἐκλεκτῶν· καθὼς ἐμαρτύρησεν ὁ μακάριος Πολύκαρπος, οὗ γένοιτο ἐν τῇ βασιλείᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰ ἴχνη εὐρεθῆναι ἡμᾶς!

Ταῦτα μετεγράψατο μὲν Γάιος (4), ἐκ τῶν Εἰρηναίου, μαθητοῦ τοῦ Πολυκάρπου, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Εἰρηναίῳ. Ἐγὼ δὲ Σωκράτης ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν Γαίου ἀντιγράφων ἔγραψα. Ἡ χάρις μετὰ πάντων.

Ἐγὼ δὲ πάλιν Πιόνιος ἐκ τοῦ προγεγραμμένου ἔγραψα, ἀναζητήσας αὐτὰ, κατὰ ἀποκάλυψιν φανερώσαντός μοι τοῦ μακαρίου (5) Πολυκάρπου· καθὼς δηλώσω ἐν τῷ καθεξῆς· συναγαγὼν αὐτὰ ἤδη σχεδὸν ἐκ τοῦ χρόνου κεκμηκότα, ἵνα κάμῃ συναγάγῃ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν αὐτοῦ (6), ᾧ ἡ δόξα, σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A est autem ab Herode, sub pontifice Philippo Traliano, proconsule Statio Quadrato, regnante autem in sæcula Jesu Christo; cui sit gloria, honor, majestas, thronus sempiternus, a generatione in generationem. Amen.

Optamus, fratres, vos valere ac incendere in evangelico sermone Jesu Christi; cum quo gloria sit Deo, et Patri et Spiritui sancto, ob sanctorum electorum solutem; quemadmodum beatus Polycarpus martyrium pertulit, ad cujus vestigia utinam inveniamur in regna Jesu Christi!

Atque hæc ex codice Irenæi, discipuli Polycarpi, descripsit Caius, qui et ipse cum Irenæo conversatus est. Ego vero Socrates Corinthi et Caii exemplari hæc descripsi. Gratia sit cum omnibus.

Et posthæc ego Pionius ex superscriptis hæc exaravi, postquam illa perquisivissem, et beatus Polycarpus ea per revelationem mihi manifestasset, ut in sequentibus declarabo, collegi ea, propemodum ex temporis diuturnitate fatiscientia, ut me quoque cum electis suis in regnum suum cæleste colligat Dominus Jesus Christus, cui sit gloria, cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

politanus Chorographus Siculorum fastorum auctor qui legit Ἀπριλλίων. Verum enim Polycarpi natalem in 26 Martii esse statuendum, et Asiani anni ratio et magni Sabbati character evincit, licet apud Latinos 26 Jan., apud Græcos 23 Febr. celebretur. Ex quibus etiam characteribus manifeste deprehenditur anno vulgaris æræ Christianæ 169, et imperii M. Aurelii nono passionem ejus contigisse. USSER. cui antipulatur Pagius ad ann. 167, n. 3, et 4. Anni 161 rem agit Stieren. *Ueber das Todesjahr Justin's*, in Illegonii, *Zeitschrift für die histor. Theol.*

1842, fasc. 1, p. 34.

(1) Particulam δὲ addit Jac. e cod. Paris.

(2) Qui prius (c. 12) Ἀσιάρχης, nunc ἀρχιερέως appellatur. USSER.

(3) Ms. male Στατίου.

(4) Fortasse Caius, presbyter ille Romanus.

(5) Hæc verba τοῦ μακαρίου e codd. Paris. et Barocc. restituit Jacobsonus.

(6) Verba εἰς τὴν.... αὐτοῦ prætermiserat Usse-rius. JAC.

EVARISTUS PAPA

NOTITIA

(Ex libro pontificali Damasi papæ, ap. Mansi, *Concil.*, 1, 621. — Varias lectiones et notas ad hunc locum Libr Pontificalis vide *Patrologiæ Latinæ* tom. CXXVII, col. 1135).

Evaristus natione Græcus, ex patre Judæo nomine Juda, de civitate Bethlehem, sedit annos novem, menses decem, dies duos. Fuit autem temporibus Domitiani et Nervæ Trajani, a consulatu Valentis et Veteris, usque ad Gallum et Braduam consules. Martyrio coronatur. Hic titulos in urbe Roma divisit presbyteris. Et septem diaconos ordinavit, qui custodirent episcopum prædicantem, propter stylum veritatis. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca quinque. Qui etiam sepultus est juxta corpus beati Petri in Vaticano sexto Kalendas Novembres. Et cessavit episcopatus dies xviii.